מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להפעיל באופן עצמאי את חמשת צעדי שיטת הבלש על כל פועל נתון
- לזהות ולסווג פעלים לפי גזרת הנחים: ל"ה/י, פ"י/ו, ע"ו/י וחסרי פ"נ
- להסביר כיצד אות נחה משפיעה על צליל הפועל בבניינים שונים
- לבצע הבחנה מדויקת בין תופעת הנחת האות לבין תופעת הבליעה (פ"נ)

גרסה רגילה – כל הפריטים.

חלק א' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – זיהוי הצעדים

1. ב – הוא אתמול
2. ב – שלוש
3. ב – פעל
4. ב – ו, י, ה

חלק ב' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – יישום על פעלים

1. לא נכון – אות נחה נכתבת אך לרוב אינה נשמעת, או נעלמת לגמרי
2. נכון – כך מוגדרת גזרה
3. נכון – אחרי זיהוי הבניין מורידים את האותיות שהוא הוסיף

חלק ג' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – תרגול על פעלים מהאתר

1. קם
2. ה
3. עו/י

חלק ד' – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – זיהוי בסיסי

1. לא נכון – האות הראשונה יכולה להיות גם ו׳ וגם י׳, לכן רושמים אותה כ-י/ו
2. נכון – אחרי השמטת מוספיות ההפעיל נשארות 3 אותיות: י/ו-ב-ל, והראשונה נחה
3. נכון – זהו הצליל האופייני לנפעל בגזרה זו
4. נכון – אלה הֵינִיק, הֵימִין, הֵילִיל, הֵישִׁיר, הֵיטִיב

חלק ה' – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – תרגול והשלמה

1. י/ו-ד-ע
2. נוֹלַד
3. הפעיל (הוֹבִיל)
4. אִישַׁן
5. י/ו-ט-ב

חלק ו' – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – חשיבה והרחבה

1. מעבירים את הפועל לבניין הפעיל: הוּרַד הופך להוֹרִיד (3 אותיות - פ"י/ו), והוּקַם הופך לְהֻקִים (2 אותיות - ע"ו/י)
2. משפט לדוגמה + שלבים: הוא אתמול הוֹשִׁיב, בניין הפעיל, השמטת ה-י, נשארות 3 אותיות י/ו-ש-ב
3. האות הראשונה הנחה גורמת לשינוי התנועה; השורוק מחליף את הקובוץ הרגיל של הופעל
4. לדוגמה: הֵינִיק - י/ו-נ-ק; הֵימִין - י/ו-מ-ן

חלק ז' – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי ראשוני

1. נכון – נשארו רק שתי אותיות (ש־ר) בלי דגש – סימן לבניין קל בגזרה זו
2. נכון – כך נשמע נפעל בגזרה זו: נָסוֹג, נָמוֹג
3. לא נכון – בהפעיל הה׳ מנוקדת בצירה: הֵקִים, הֵעִיר
4. נכון – אכן כך – הוּקַם, הוּדַם, במקום "הֻקַם"

חלק ח' – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי בבניינים

1. א – ק-ו-ם
2. ג – הפעיל
3. ג – היא מוכפלת
4. ב – להעביר לבניין הפעיל

חלק ט׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – יישום והעמקה

- 1. קל
- 2. הֵקִים
- 3. קוֹמֵם

חלק י׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – התאמה וכתיבה

- 1 – ה (קל)
- 2 – ד (הפעיל)
- 3 – א (נפעל)
- 4 – ב (הופעל)
- 5 – ג (התפעל (משקל פולל))

חלק י״א – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בסיסי

- 1. נכון – השם „פ"נ" מציין שהאות הראשונה (פ' הפועל) היא נ.
- 2. לא נכון – בחלק מהבניינים והזמנים, כמו הפעיל ועתיד קל, הנ' נבלעת ומשאירה דגש – היא לא נשמעת.
- 3. נכון – כשהנ' נבלעת באות שאחריה, היא משאירה סימן – דגש – כזכר לקיומה.

חלק י״ב – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בבניינים

- 1. ג – היא נבלעת ומשאירה דגש באות שאחריה
- 2. ג – קל בעבר

חלק י״ג – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – השלמה והתאמה

- 1. ל
- 2. פ
- 3. דגש

חלק י״ד – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – התאמת פועל לשורש

- 1 – ד (נ-פ-ל)
- 2 – ה (נ-ג-ע)
- 3 – א (נ-כ-ר)
- 4 – ב (נ-ב-ט)
- 5 – ג (נ-ג-ש)

חלק ט״ו – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – זיהוי מהיר

- 1. ג – ע״ו/י
- 2. א – ל״ה/י
- 3. א – מסתיים ב־וֹת
- 4. ב – פ״י/ו

חלק ט״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – תרגול לפי שיטת הבלש

- 1. נכון – אחרי השמטת ה־הִ והי של ההפעיל נשארות ו־ב־ל, והו׳ נחה בתחילת השורש.
- 2. לא נכון – הדגש בפ׳ מעיד על נ׳ שנבלעה – זו גזרת חסרי פ״נ, לא ע״ו/י.
- 3. נכון – הנ׳ נבלעת בעיקר בהפעיל, בהופעל, בנפעל ובעתיד קל.

חלק י״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השלמה והתאמה

- 1. נָפַל
- 2. הִפִּיל
- 3. יִפֹּל

חלק י״ח – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השוואה והבנה

- 1 – ב (קָנָה)
- 2 – ד (הוֹבִיל)
- 3 – ג (קָם)
- 4 – א (הִגִּיעַ)

חלק י״ט – חזרה מסכמת – זיהוי גזרות מכל הפרקים

- 1. ג – ע"ו/י
- 2. א – מסתיים ב-וֹת
- 3. ב – הו־
- 4. ג – פ"י/ו
- 5. א – פ"נ
- 6. ב – ע"ו/י
- 7. ב – ע"ו/י
- 8. ג – השמטת מוספיות

כרטיס יציאה – מה לחפש

- התלמיד/ה מציג/ה את הסדר הנכון: הוא אתמול, בניין, השמטת מוספיות, ספירה, החלטה
- התלמיד/ה מזהה נכון את מיקום האות הנחה (ראשונה/אמצעית/אחרונה) ואת הגזרה המתאימה
- התלמיד/ה מסביר/ה שבנחים האות קיימת אך לא נשמעת או נעלמת, ואילו בחסרי פ"נ האות כלל לא נכתבת אלא מסומנת בדגש

טיפים להפעלה:

- מומלץ ללמד פרק אחד בכל שיעור, ולהתחיל תמיד בחזרה קצרה על חמשת צעדי שיטת הבלש מפרק 1
- לתלמידים מתקשים אפשר לצמצם לפעלים דו-אותיים בבניין קל בלבד ולדלג על חסרי פ"נ ועל פולל
- לתלמידים מתקדמים כדאי להוסיף דיון בהבדלים בין פ"י/ו לע"ו/י דרך מבחן הפעיל (הו__)
- כדאי לסיים כל פרק בטבלת השוואה בין הגזרה הנלמדת לגזרות קודמות, כהכנה לפרק המסכם

חוברת תרגול – בלשי השורש: גזרות הנחים

בלשי השורש – גזרות הנחים

תיכון · רגיל

תוכן החוברת

1. פרק 1 – שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר
2. פרק 2 – גזרת ל"ה/י: כשהאות האחרונה נחה
3. פרק 3 – גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה
4. פרק 4 – גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה
5. פרק 5 – חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ'
6. פרק 6 – מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות

שם: _____ כיתה: _____

יצרה: רוית ראש בן ישי

חוברת תרגול – בלשי השורש: גזרות הנחים

חוברת התלמיד/ה **רגיל**

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

בחוברת הזו תעבדו כבלשים: בכל פרק תקבלו פעלים וצריכים לחשוף איזו אות שורש מתחבאת ולמה. עבדו לפי סדר הפרקים, ובכל תרגיל רשמו את שלבי החשיבה - 'הוא אתמול', בניין, השמטת מוספיות, ספירה והחלטה.

1 חלק א' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – זיהוי הצעדים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מהו הצעד הראשון בשיטת הבלש לאיתור שורש?

א) ספירת אותיות ב) הוא אתמול ג) זיהוי בניין ד) השמטת מוספיות

2. כמה אותיות יש בדרך כלל לשורש במילה בעברית?

א) שתיים ב) שלוש ג) ארבע ד) חמש

3. לפי איזו מילה מסמנים את מקומות האותיות בשורש (פ-ע-ל)?

א) שם ב) פעל ג) בניין ד) גזרה

4. אילו אותיות נוטות 'לנוח' בשורש?

א) ב, כ, פ ב) ו, י, ה ג) ש, ס, ז ד) ת, ד, ט

2 חלק ב' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – יישום על פעלים

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	אות נחה היא אות שתמיד נכתבת ונשמעת בבירור במילה	☐	☐
2	גזרה היא קבוצת שורשים שמתנהגים אותו דבר בגלל אות מיוחדת בשורש	☐	☐
3	הצעד השלישי בשיטת הבלש הוא השמטת מוספיות שהוסיף הבניין	☐	☐

3 חלק ג' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – תרגול על פעלים מהאתר

השלימו את המילה החסרה.

1. הפועל 'יקום' ב'הוא אתמול' הופך ל- _____

2. בפועל 'הפנה', אחרי השמטת מוספיות הבניין (הפעיל) נשארות האותיות פ, נ, _____

3. כאשר נשארות שתי אותיות בעבר או בהווה בלי דגש, הפועל שייך לגזרת _____

4 חלק ד' – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – זיהוי בסיסי

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בגזרת פ"י/ו האות הראשונה בשורש היא תמיד ו׳, ולעולם לא י׳	☐	☐
2	הפועל הוֹבִיל שייך לגזרת פ"י/ו	☐	☐
3	בבניין נפעל, פעלים מגזרת פ"י/ו נשמעים בצליל נוֹ-, כמו בפועל נוֹלַד	☐	☐
4	רק בחמישה שורשים בלבד בניין הפעיל בגזרה זו נשמע בצליל הֵי- במקום הוֹ-	☐	☐

5 חלק ה׳ – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – תרגול והשלמה

השלימו את המילה החסרה.

1. השורש של הפועל הוֹדִיעַ הוא _____

2. בבניין נפעל, "הוא אתמול" של השורש י/ו-ל-ד נשמע _____

3. הפועל הוּבַל הוא בבניין הופעל; כדי למצוא את שורשו מעבירים אותו לבניין _____

4. בעתיד של בניין קל, השורש י-ש-ן נשמע _____ בחיריק מלא

5. אחד מחמשת הפעלים המיוחדים שבהם ההפעיל נשמע הֵי- הוא הֵיטִיב, ששורשו _____

6 חלק ו׳ – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – חשיבה והרחבה

ענו בקצרה.

1. הסבירו איך מבחינים בין הוּרַד לבין הוּקַם, למרות ששניהם בתבנית זהה הו__

2. כתבו משפט אחד עם הפועל הוֹשִׁיב, ומצאו את שורשו לפי שיטת הבלש

3. מדוע בבניין הופעל של גזרת פ"י/ו שומעים שורוק (הו) ולא קובוץ, כמקובל בהופעל רגיל

4. בחרו שניים מחמשת הפעלים המיוחדים בהם ההפעיל נשמע הֵי-, וכתבו את שורש כל אחד

7 חלק ז׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי ראשוני

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	הפועל "שָׂר" הוא פועל דו-אותי מבניין קל, גזרת ע"ו/י	☐	☐
2	בבניין נפעל בגזרת ע"ו/י, "הוא אתמול" נשמע בצליל נָ-וֹ, כמו נָסוֹג	☐	☐
3	בבניין הפעיל בגזרת ע"ו/י הה׳ מנוקדת בחיריק ולא בצירה	☐	☐
4	בהופעל בגזרת ע"ו/י שומעים שורוק במקום קובוץ, כמו ב"הוּקַם"	☐	☐

8 חלק ח׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי בבניינים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מהו השורש של הפועל "קָם"?

א) ק-ו-ם ב) ק-י-ם ג) ק-מ-ם ד) ק-ם-ה

2. באיזה בניין מופיע הצליל המיוחד הֵ-יִ, כמו ב"הֵרִים"?

א) קל ב) נפעל ג) הפעיל ד) פועל

3. במשקל פולל (במקום פיעל), מה קורה באות האחרונה של השורש?

א) היא נעלמת ב) היא מקבלת דגש ג) היא מוכפלת ד) היא הופכת לה׳

4. כדי למצוא את שורשו של "הוּרַם", מה הדרך הנכונה?

א) להשאיר כמו שהוא ב) להעביר לבניין הפעיל ג) להעביר לבניין נפעל ד) להוסיף נ׳ בהתחלה

9 חלק ט׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – יישום והעמקה

השלימו את המילה החסרה.

1. פועל בעבר או בהווה שנשארות בו רק שתי אותיות בלי דגש שייך לבניין _____

2. הוֹ אתמול של השורש ק-ו-ם בבניין הפעיל הוא _____

3. במשקל פולל של בניין פיעל מהשורש ק-ו-ם, הצורה היא _____

10 חלק י׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – התאמה וכתיבה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. שָׂר	___	**א.** נפעל
2. הֻקַם	___	**ב.** הופעל
3. נָסוֹג	___	**ג.** התפעל (משקל פולל)
4. הוּקַם	___	**ד.** הפעיל
5. הִתְעוֹרֵר	___	**ה.** קל

11 חלק י"א – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בסיסי

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בגזרת חסרי פ"נ האות הראשונה בשורש היא נ'	☐	☐
2	בכל הבניינים והזמנים הנ' בחסרי פ"נ נשמעת כרגיל	☐	☐
3	הדגש בפועל כמו הִפִּיל הוא „טביעת אצבע" של נ' שנבלעה	☐	☐

12 חלק י"ב – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בבניינים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה קורה לאות נ' בפועל „הִגִּיעַ"?

(א) היא נשמעת כרגיל (ב) היא נעלמת בלי שום סימן (ג) היא נבלעת ומשאירה דגש באות שאחריה

(ד) היא הופכת לאות ו'

2. באיזה בניין וזמן הנ' בחסרי פ"נ כן נשמעת?

(א) הפעיל (ב) הופעל (ג) קל בעבר (ד) נפעל

13 חלק י"ג – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – השלמה והתאמה

השלימו את המילה החסרה.

1. השורש של הפועל הִפִּיל הוא נ-פ- _____

2. בעתיד של בניין קל, הפועל יִפֹּל מגיע מהשורש נ- _____ -ל

3. בפועל הֻגַּשׁ בבניין הופעל, אחרי השמטת מוספיות נשארות שתי אותיות עם _____ באות הראשונה

14 חלק י"ד – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – התאמת פועל לשורש

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. הִפִּיל	___	**א.** נ-כ-ר
2. הִגִּיעַ	___	**ב.** נ-ב-ט
3. הֵכִּיר	___	**ג.** נ-ג-ש
4. הִבִּיט	___	**ד.** נ-פ-ל
5. נִגַּשׁ	___	**ה.** נ-ג-ע

15 חלק ט"ו – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – זיהוי מהיר

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. הפועל קָם הוא "הוא אתמול" בבניין קל, ונשארות בו רק 2 אותיות. לאיזו גזרה הוא שייך?

א) ל״ה/י ב) פ״י/ו ג) ע״ו/י ד) פ״נ

2. הפועל קָנָה מסתיים בצליל ָה, ושם הפועל שלו הוא לִקְנוֹת. לאיזו גזרה הוא שייך?

א) ל״ה/י ב) פ״י/ו ג) ע״ו/י ד) פ״נ

3. מהו הסימן המובהק ביותר לזיהוי גזרת ל״ה/י בשם הפועל?

א) מסתיים ב־וֹת ב) מתחיל ב־הו ג) יש דגש באות הראשונה ד) נשארות רק 2 אותיות

4. הפועל הוֹבִיל – אחרי השמטת מוספיות ההפעיל נשארות ו־ב־ל. למה שייכת הגזרה?

א) ל״ה/י ב) פ״י/ו ג) ע״ו/י ד) פ״נ

16 חלק ט״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – תרגול לפי שיטת הבלש

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	הפועל הוֹבִיל שייך לגזרת פ״י/ו כי האות הראשונה בשורש היא ו׳ שנחה.	☐	☐
2	הפועל הִפִּיל הוא דוגמה לגזרת ע״ו/י כי נשארות בו רק 2 אותיות.	☐	☐
3	בחסרי פ״נ, בבניין קל בעבר, הנ׳ בדרך כלל נשמעת ולא נבלעת – כמו נָפַל ונָסַע.	☐	☐

17 חלק י״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השלמה והתאמה

השלימו את המילה החסרה.

1. "הוא אתמול" של השורש נ-פ-ל בבניין קל הוא _____

2. בבניין הפעיל, השורש נ-פ-ל הופך ל" _____ " ונשארות 2 אותיות עם דגש

3. עתיד בבניין קל של השורש נ-פ-ל הוא _____ (חיריק ודגש חסר)

18 חלק י״ח – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השוואה והבנה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. ל״ה/י	___	**א.** הִגְיעַ
2. פ״י/ו	___	**ב.** קָנָה
3. ע״ו/י	___	**ג.** קָם
4. חסרי פ״נ	___	**ד.** הוֹבִיל

19 חלק י״ט – חזרה מסכמת – זיהוי גזרות מכל הפרקים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. פועל ב"הוא אתמול" או בהווה שיש בו רק שתי אותיות שורש – לאיזו גזרה הוא שייך?

א) ל"ה/י ב) פ"י/ו ג) ע"ו/י ד) פ"נ

2. איזה סימן מעיד על גזרת ל"ה/י בשם הפועל?

א) מסתיים ב-וֹת ב) מתחיל ב-הו ג) יש דגש באות ראשונה ד) שתי אותיות בלבד

3. בבניין הפעיל של גזרת פ"י/ו "הוא אתמול" נשמע לרוב:

א) הִ־ ב) הוֹ־ ג) הֵ־ ד) הֶ־

4. הצורה "הוּבַל" (שורוק במקום קובוץ) שייכת לגזרת:

א) ע"ו/י ב) פ"נ ג) פ"י/ו ד) ל"ה/י

5. נשארו שתי אותיות ובאות הראשונה דגש – זהו סימן לגזרת:

א) פ"נ ב) ע"ו/י ג) ל"ה/י ד) פ"י/ו

6. הצורה "הֵקִים" (ה׳ בצירה) מעידה על גזרת:

א) פ"י/ו ב) ע"ו/י ג) ל"ה/י ד) פ"נ

7. משקל "פּוֹלֵל" (למשל עוֹרֵר, קוֹמֵם) מחליף פיעל, פועל והתפעל בגזרת:

א) ל"ה/י ב) ע"ו/י ג) פ"י/ו ד) פ"נ

8. צעד שלישי בשיטת הבלש הוא:

א) העברה ל"הוא אתמול" ב) זיהוי הבניין ג) השמטת מוספיות ד) ספירת אותיות

כרטיס יציאה

תארו במילים שלכם את חמשת צעדי שיטת הבלש וסדרו אותם נכון

בחרו שלושה פעלים מגזרות שונות והסבירו איזו אות נחה בכל אחד ומדוע

הסבירו את ההבדל בין אות נחה (כמו בל"ה/י) לבין אות שנבלעת ומשאירה דגש (כמו בחסרי פ"נ)

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀